

WYNIKI KOŃCOWE

oceny wpływu PROW 2007-2013 na jakość życia na obszarach wiejskich z uwzględnieniem podejścia LEADER

Bartosz Ledzion, dr Izabela Grabowska, dr Tomasz Kupiec, dr Adam Płoszaj, Łukasz Widła- Domaradzki, dr Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska, Agata Rauzer, dr Dominika Wójtowicz

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.
Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Głównym celem badania była ocena wpływu PROW 2007-2013 na jakość życia na obszarach wiejskich z uwzględnieniem podejścia LEADER

Zastosowana koncepcja oceny wpływu PROW 2007-2013 na jakość życia obszarów wiejskich obejmowała trzy wymiary:

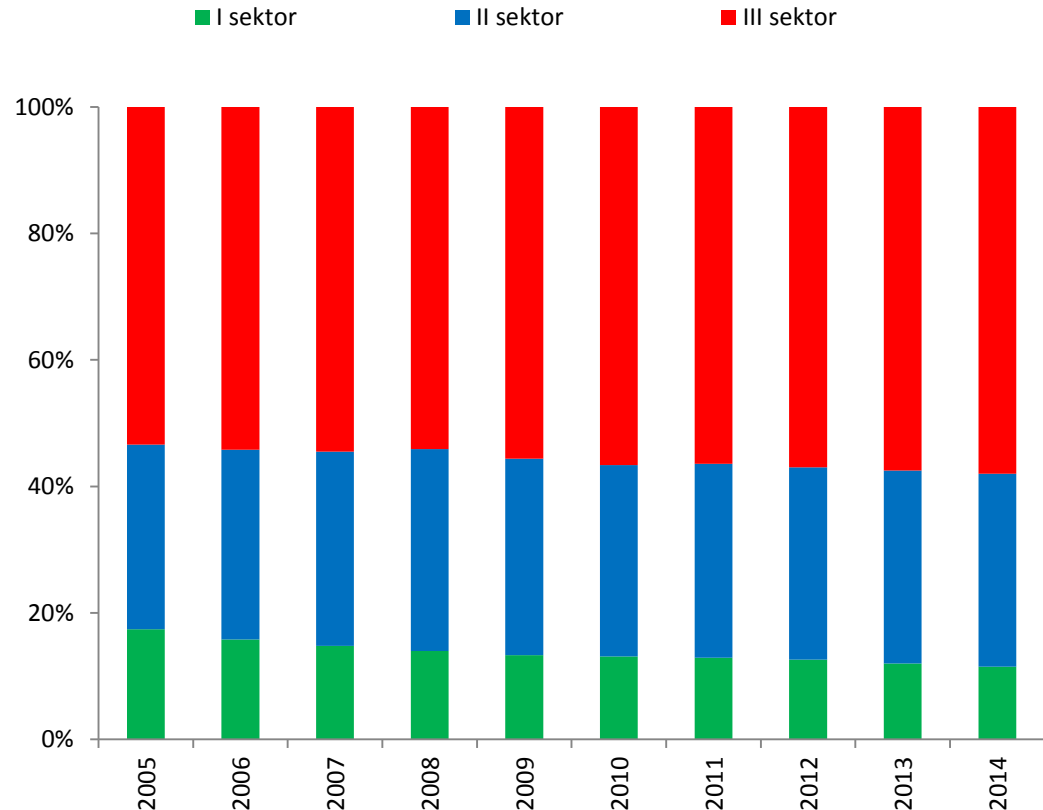
- **Środowiska pracy** – odnosi się do osi III PROW, Działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”.
- **Środowiska życia** – dotyczy osi III PROW 2007-2013 Działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” oraz „Odnowa i rozwój wsi”.
- **Kapitału społecznego** - odnosi się do osi 3 i 4 PROW 2007-2014. Dotyczy aktywizacji społeczności przy realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju (LSR) i skuteczności realizacji LSR oraz stymulowania współpracy w społecznościach lokalnych.

CAŁOŚCIOWY WPŁYW OSI III I IV PROW NA POZIOMIE CAŁEGO KRAJU

Różnicowanie działalności pozarolniczej

Potwierdzono wpływ PROW na pozytywne zmiany w strukturze gospodarczej gmin wiejskich i różnicowanie działalności pozarolniczej.

Spadkowy trend zatrudnienia w rolnictwie (z 15% w 2007 r. do poziomu 11,5% w 2014), na rzecz zatrudnienia w sektorach pozarolnych.

Różnicowanie działalności pozarolniczej

Wzrost dochodów własnych gmin per capita:

- w gminach
wysoko
rozwinętych = 9.9
grosza zwrotu
z każdej
pozyskanej
złotówki

- w gminach słabo
rozwinętych = 8.7
grosza zwrotu
z każdej
pozyskanej
złotówki.

III i IV Oś PROW

Dochody własne gmin
+ 11.3 grosza zwrotu

Wysoki potencjał rozwojowy
+ 15.4 grosza zwrotu

Duże wiejskie
+ 8.9 grosza zwrotu

Przeciętne i słabo rozwinięte
+ 8.7 grosza zwrotu

Wysoko rozwinięte
+ 9.9 grosza zwrotu

Różnicowanie działalności pozarolniczej

Istotny wpływ oddziaływania działania 312 na rozwój przedsiębiorczości rolników.

Silny efekty synergii działań 311 i 312, słabszy w przypadku działań 313 oraz 321.

Wyraźna poprawa infrastruktury technicznej oraz estetyki przestrzeni publicznej:

- ✓ potencjał dywersyfikacji struktury gospodarczej poprzez rozwój funkcji turystycznych: rosnąca liczbie miejsc noclegowych na terenach wiejskich
- ✓ potencjał dla migracji z większych miast

WPŁYW OSI III I IV PROW NA ŚRODOWISKO PRACY

Zauważalny wpływ interwencji na aktywizowanie rolników oraz rozwój istniejących przedsiębiorstw

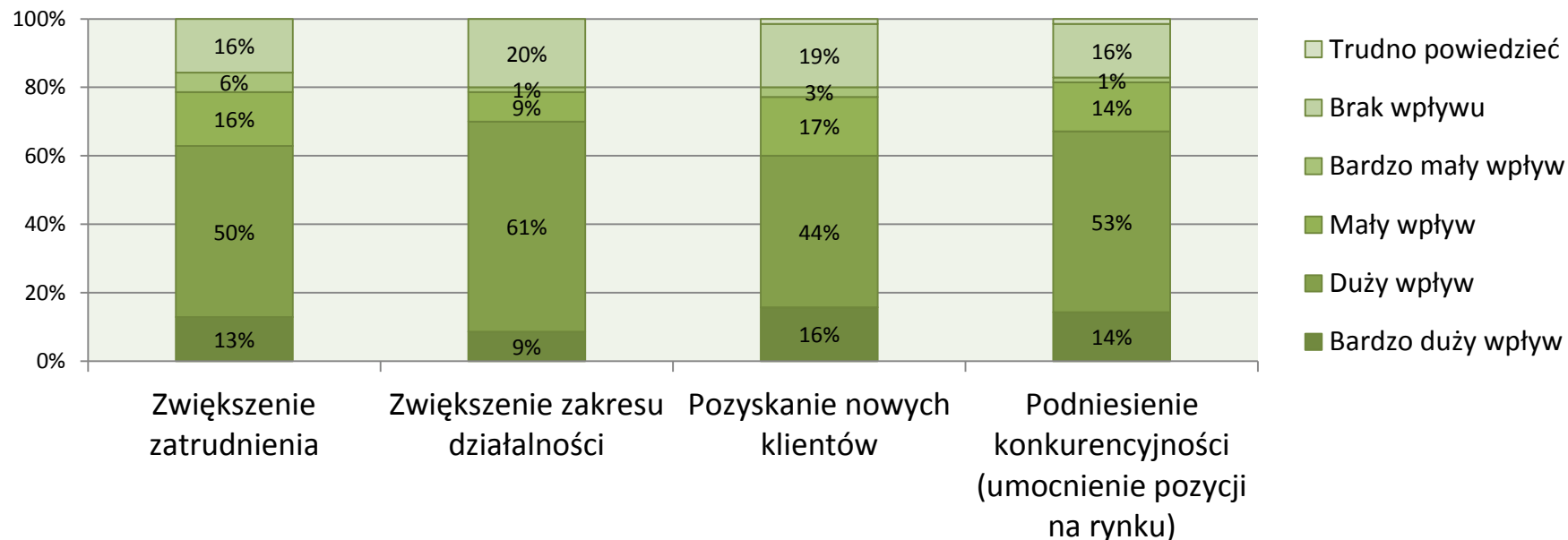
Prowadzenie działalności gospodarczej przed realizacją projektu

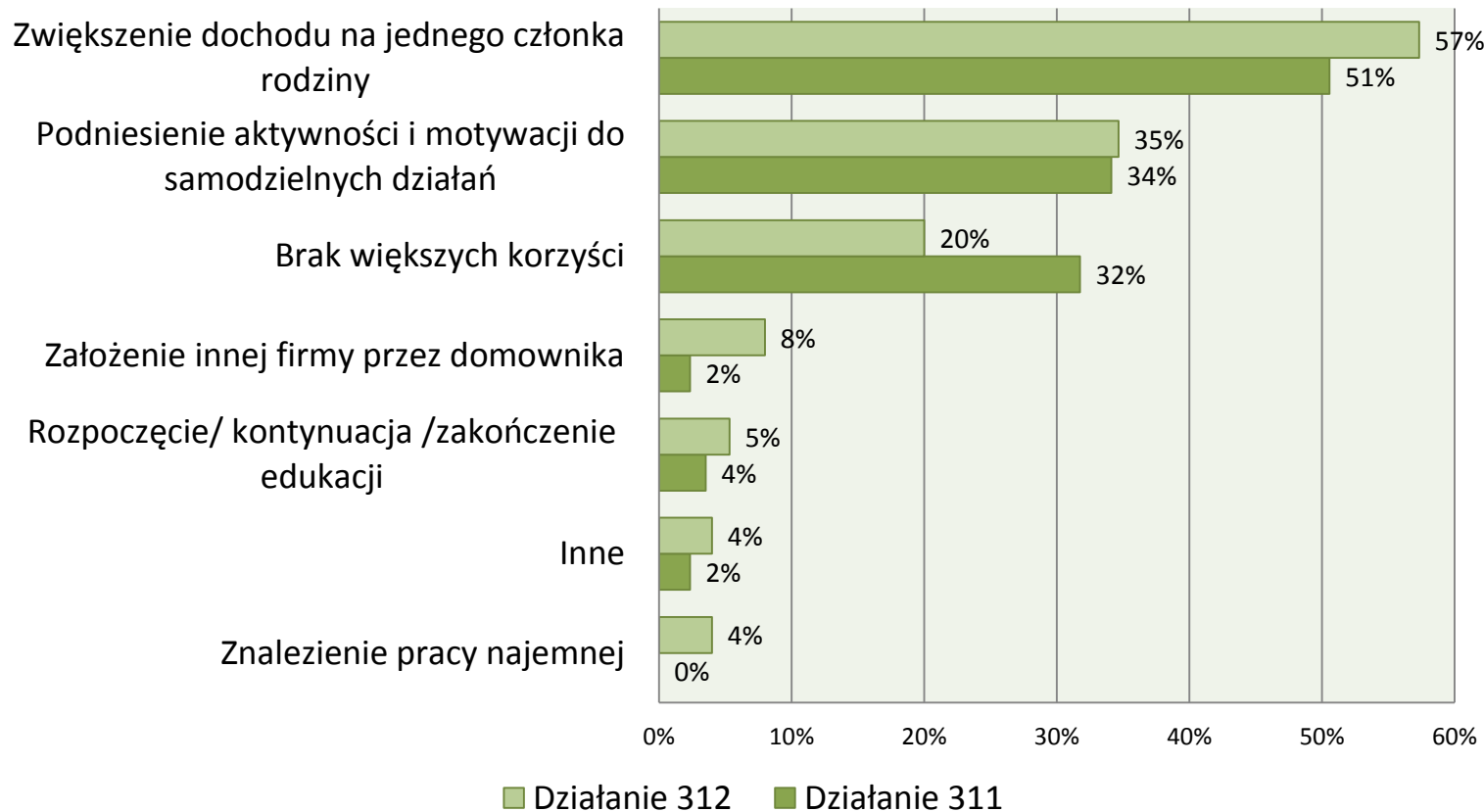
311 – wzrost liczby rolników prowadzących działalność nierolniczą wyniósł 15 246

312 – łącznie 3 678 nowoutworzone mikroprzedsiębiorstwa

Wpływ na rozwój istniejących przedsiębiorstw

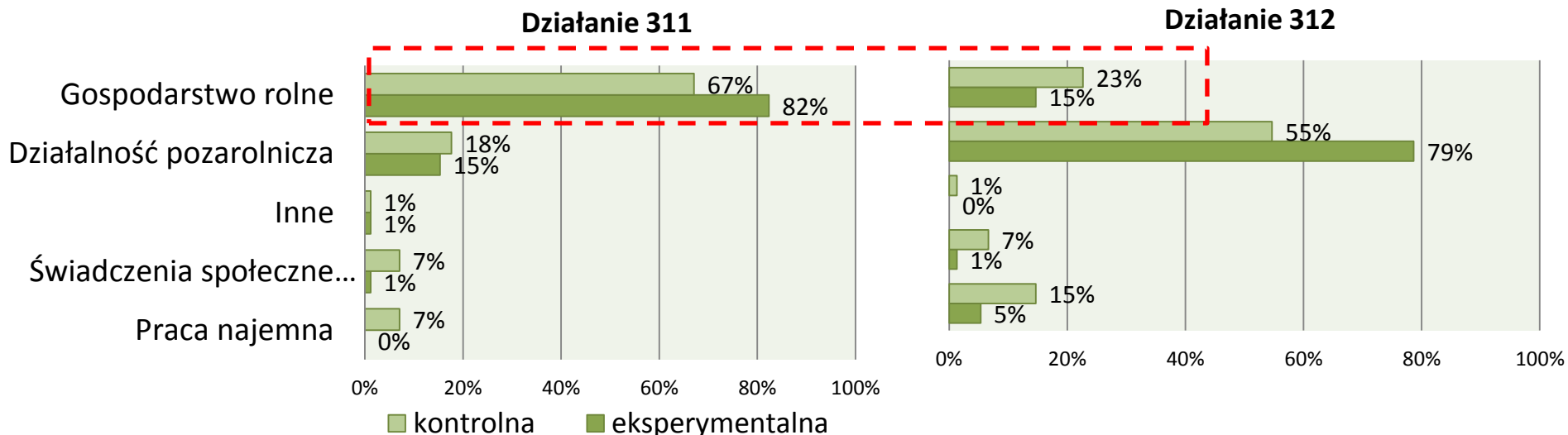

Efekty realizacji projektu odczuwane przez beneficjentów i członków ich gospodarstw domowych

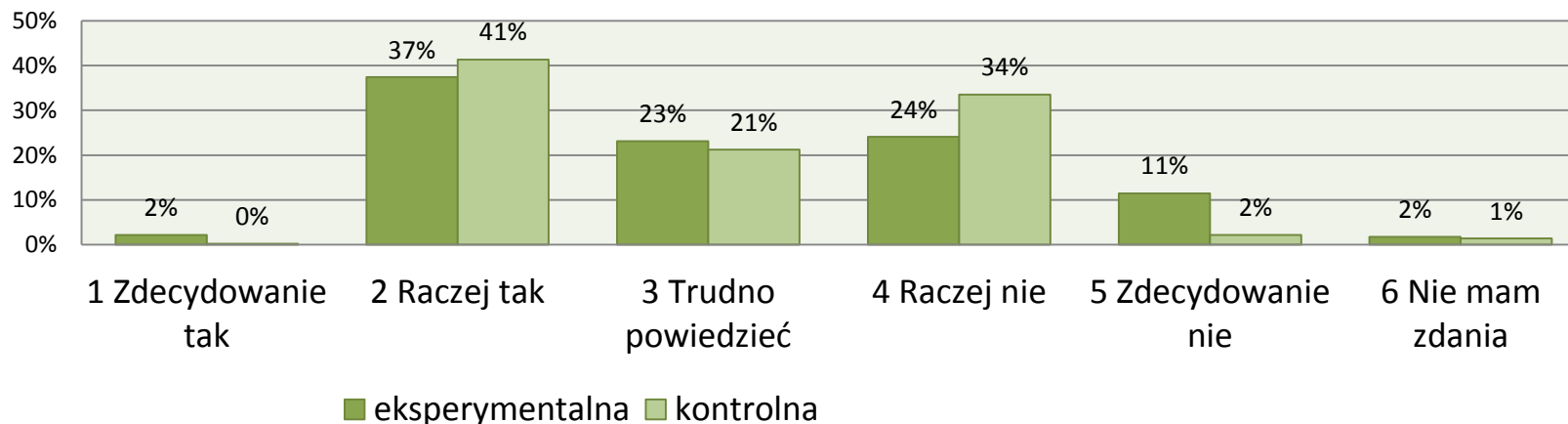

Niewielki wpływ na zwiększenie zróżnicowania gospodarczego obszarów wiejskich

Główne źródła utrzymania gospodarstw domowych beneficjentów i grupy kontrolnej

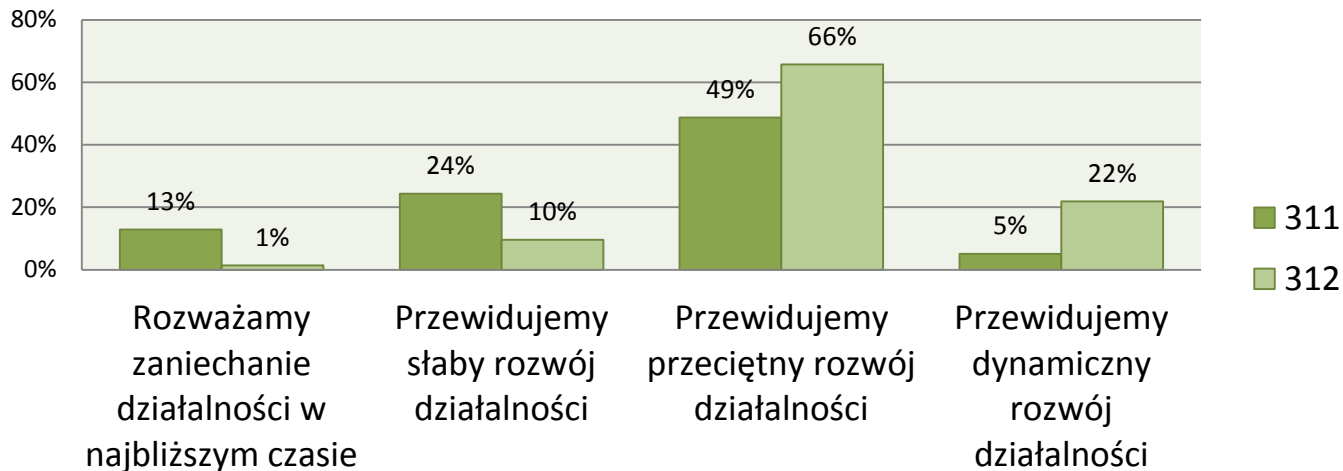

Czy w Pana(i) gminie można znaleźć pracę poza rolnictwem? (CAPI z mieszkańcami)

Trwałość efektów

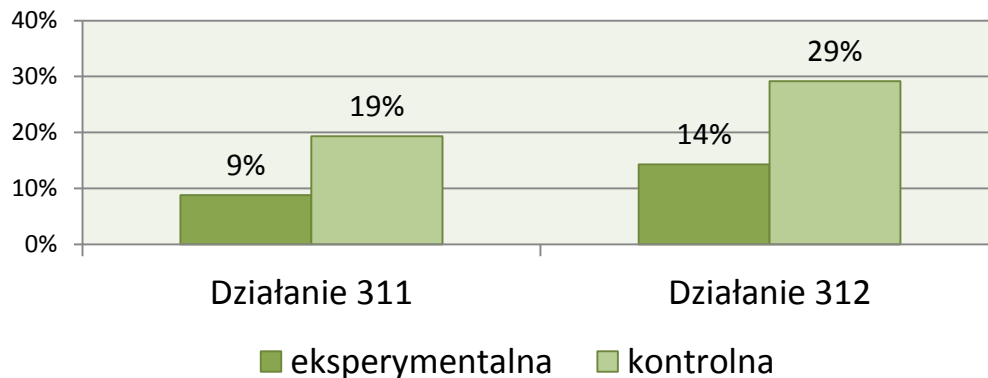
Perspektywy rozwoju działalności pozarolniczej beneficjentów w przeciągu najbliższych 3 lat

94,4% badanych obecnie kontynuuje działalność pozarolniczą

Relatywnie niski efekt deadweight

Możliwość podjęcia działalności bez wsparcia – deklaracje beneficjentów vs. grupa kontrolna

Ok. 15-25% beneficjentów byłoby w stanie zrealizować inwestycje w takim samym kształcie jak we wniosku

Rekomendacje

Wniosek: Niska trwałość przedsiębiorstw (zwłaszcza z działania 311), trudność w identyfikacji potrzeb rynkowych i kierunków rozwoju działalności

Rekomendacja: Wsparcie rozwoju działalności gospodarczej poprzez doradztwo – przygotowanie biznesplanu operacji, włączenie doradztwa w schemat interwencji (komponent doradczy, wsparcie dwuetapowe), współpraca z istniejącymi instytucjami

Wniosek: Problemy z wykorzystaniem alokacji działania 312 - późne uruchomienie naborów, problemy z dotarciem z informacją, bariery na etapie wyboru operacji

Rekomendacja: Monitoring wdrażania - planowanie i wdrażanie z wyprzedzeniem nowych dla instytucji interwencji, opracowanie systemu monitoringu problemów i reagowania na nie

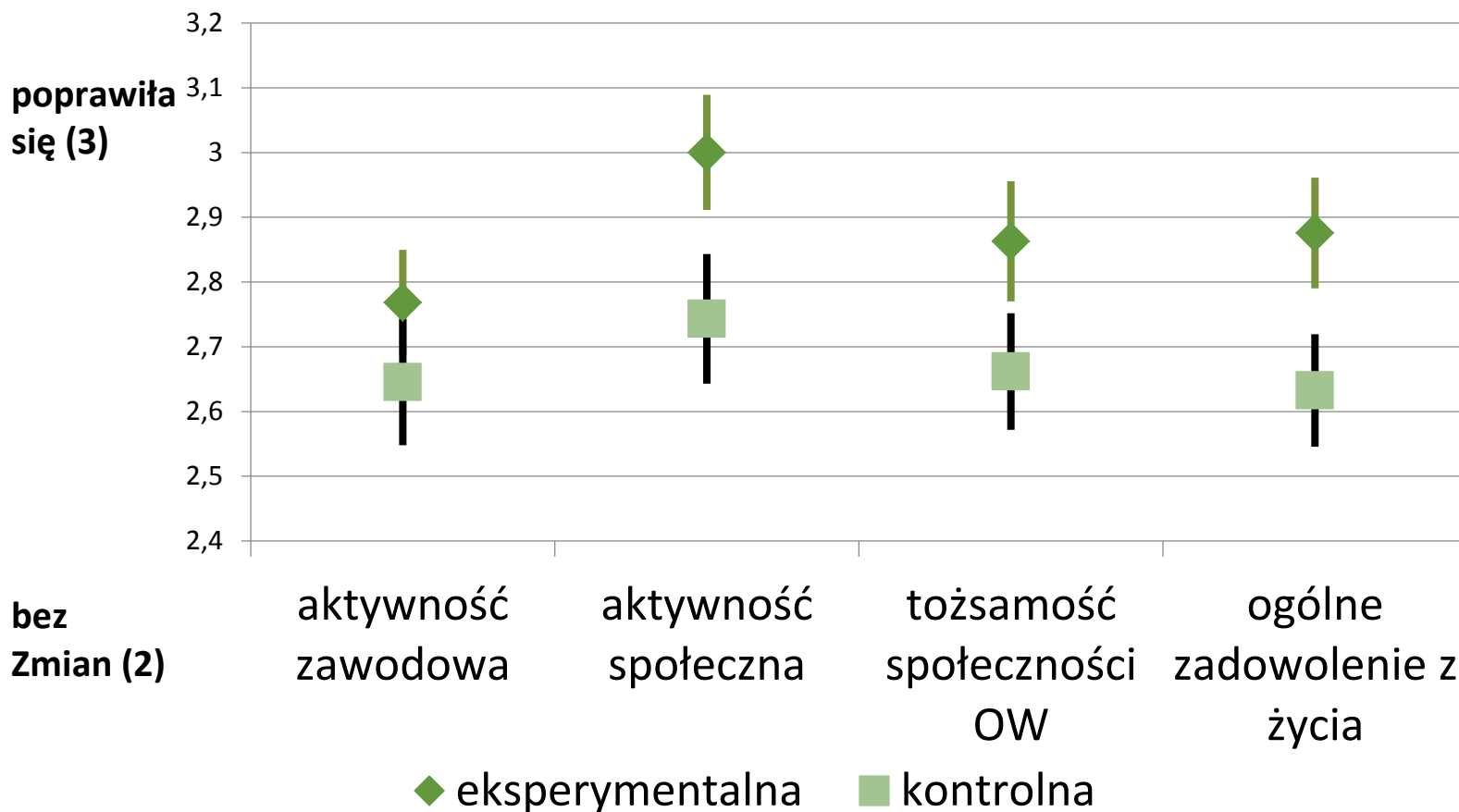
Wniosek: Niski współczynnik sukcesu w aplikowaniu, skomplikowana dokumentacja i procedury

Rekomendacja: Upraszczenie dokumentacji i zasad dla wnioskodawców i beneficjentów – dostosowanie dokumentacji do charakterystyki odbiorców, jednoznaczne wytyczne co do aplikowania i realizacji projektu, jasna komunikacja

WPŁYW OSI III I IV PROW NA ŚRODOWISKO ŻYCIA

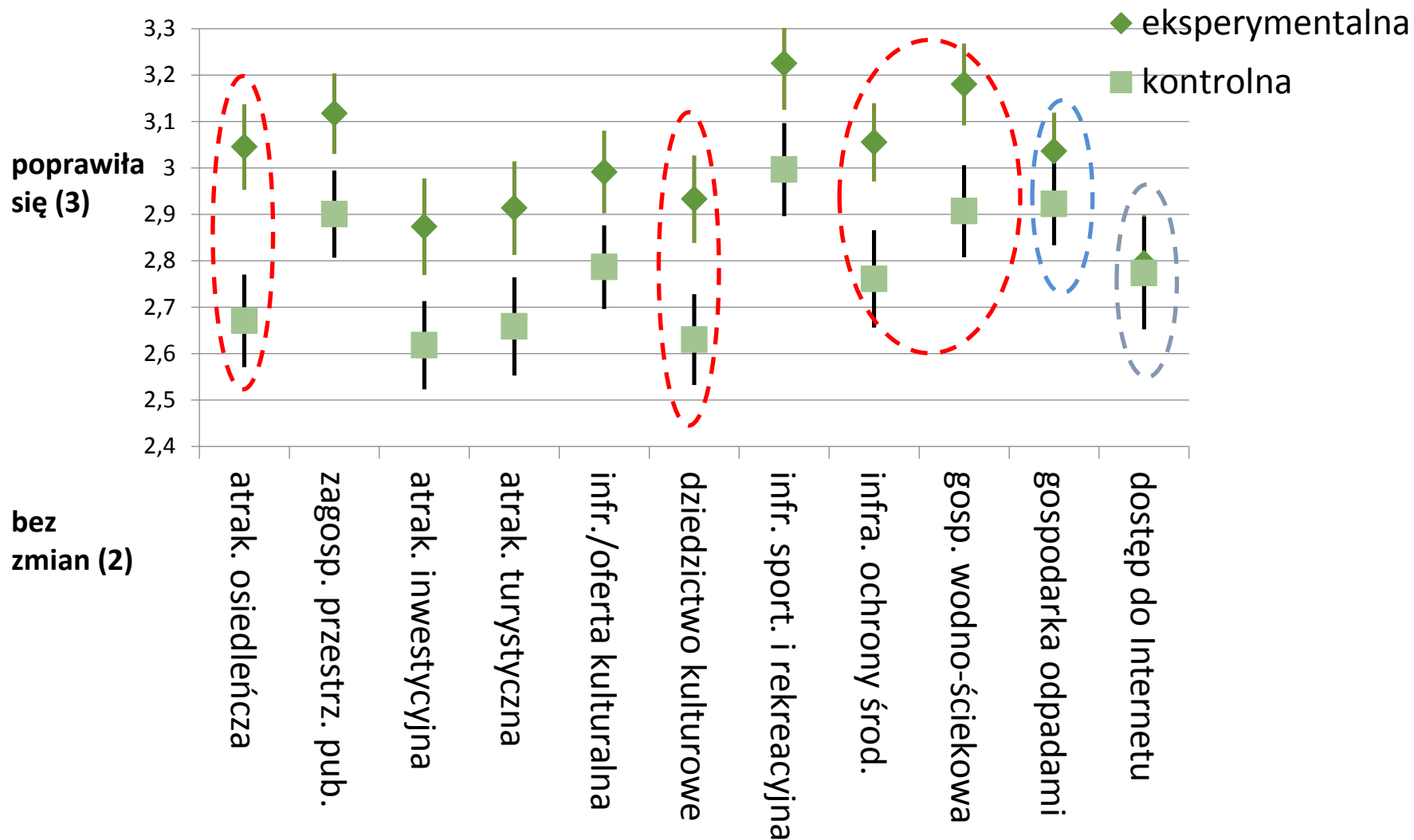
Nieznaczny, ale zauważalny wpływ PROW na pozytywne zmiany społeczności obszarów wiejskich.

Jak zmieniła się społeczność Pan(i) gminy w ostatnich 7 latach?
(CATI z przedstawicielami gmin)

Zauważalny wpływ PROW na poprawę sytuacji gmin w niektórych obszarach wsparcia

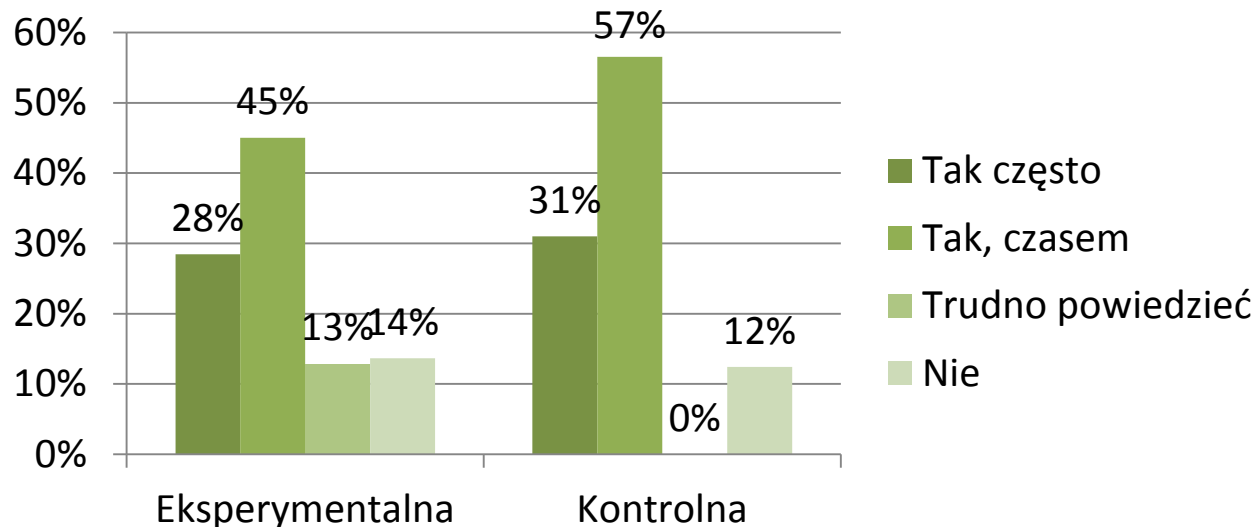
Jak zmieniła się sytuacja gmin w następujących obszarach (CATI przed. gmin)

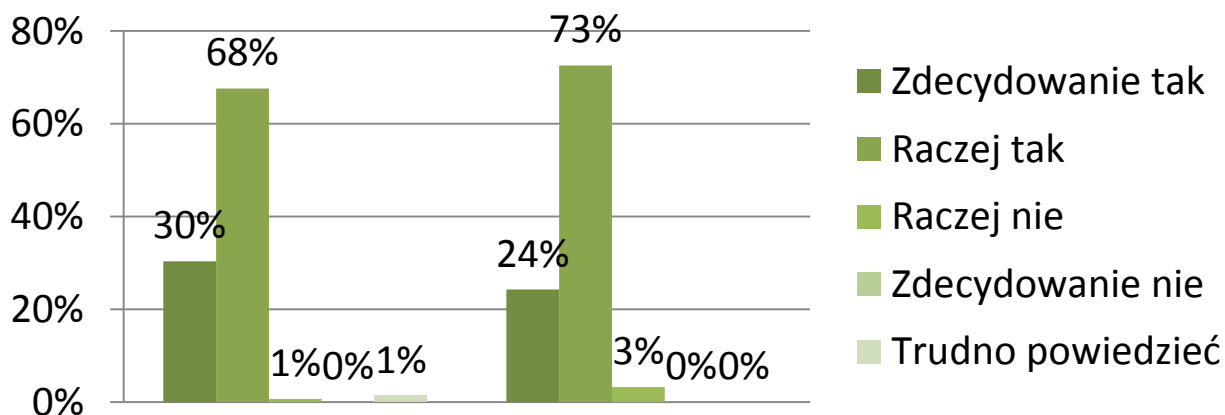
Wsparcie PROW było użyteczne, a powstała infrastruktura jest intensywnie wykorzystywana

Czy Pan(i) osobiście korzysta z infrastruktury / obiektów / efektów projektów unijnych

(CAPI mieszkańców wybranych gmin)

Czy infrastruktura / obiekty powstałe w gminie przy wsparciu środków unijnych cieszą się zainteresowaniem ze strony mieszkańców

Wniosek: zbyt późno i w sposób nieprzygotowany wprowadzane zmiany zakresu przedmiotowego wsparcia (szerokopasmowy Internet, mikroinstalacji pros.)

Rekomendacja: szybsze komunikowanie i wprowadzanie zmian, szerokie konsultacje, pilotażowe nabory

Wniosek: najbardziej odczuwany brak dofinansowania inwestycji drogowych, infrastruktury oświatowej i zdrowia

Rekomendacja: koncentracja wsparcia na infrastrukturze wodno-kanalizacyjnej i drogowej. Potrzeby w zakresie infrastruktury społecznej powinny być zaspokajane w ramach poszczególnych RPO zgodnie z ustaleniami Umowy Partnerstwa.

Wniosek: efektywność wsparcia PROW zależy od koordynacji z działaniami podejmowanymi w ramach innych programów operacyjnych

Rekomendacja: 1) koordynacja harmonogramów naborów, 2) kryteria komplementarności, 3) większy wpływ samorządu województwa na uwzględnianie regionalnych preferencji

Wniosek: Niekonsekwencje systemu kryteriów

Rekomendacja: 1) Zmiana formy preferowania gmin o niskim potencjale, 2) premiowanie skali efektów, 3) świadome kształtowanie szans projektów różnych typów

WPŁYW OSI IV PROW NA KAPITAŁ SPOŁECZNY

Sfera gospodarcza

- ✓ Małe znaczenie podejścia LEADER w budowaniu lokalnego potencjału w zakresie zatrudnienia i różnicowania.

Jakość życia mieszkańców

- ✓ W skali ogólnej niewielki, choć zauważalny wpływ podejścia Leader na jakość życia mieszkańców.
- ✓ Poprawiła się mała infrastruktura, pomijana lub marginalizowana w dotychczasowej polityce rozwoju, może ona służyć mieszkańcom do zaspokajania potrzeb społecznych w zakresie rekreacji i wypoczynku.

Kapitał społeczny

- ✓ **Duże znaczenie Lidera dla kapitału społecznego:**
 - dla kapitału behawioralnego (aktywność ludzi, podejmowanie wspólnych inicjatyw)
 - dla kapitału wiążącego (łączenie wspólnot z różnych sektorów i poziomów władzy).
- ✓ **Zauważalne znaczenie Lidera dla kapitału strukturalnego** (liczba stowarzyszeń, NGO) – Koła Gospodyń Wiejskich.
- ✓ **Występuje duże zróżnicowanie ze względu na poziom kapitału w chwili rozpoczęcia wdrażania podejścia Leader i istniejących na danym obszarze uwarunkowań budowania kapitału społecznego.**
- ✓ **Realizacja inwestycji w ramach LSR może skutkować podejmowaniem przez mieszkańców nowych inicjatyw**, co uzależnione jest od zbudowanego na określonym obszarze kapitału społecznego i postaw liderów lokalnych.

Oddolność działania LGD

- ✓ Duża ogólność LSR i ich znaczne podobieństwo nie odzwierciedla w pełni ich oddolnego charakteru.
- ✓ Można wyróżnić 3 grupy LGD:

Pierwszy typ LGD o wysokim poziomie aktywności: partnerzy podejmowali już współpracę przed formalnym zawiązaniem LGD, a sektor publiczny nie dominuje w działaniach LGD. Te LGD z reguły szukają szerszych możliwości działania i korzystają z różnych środków zewnętrznych. To LGD, które pełnią rolę liderów lokalnych, istotnych podmiotów w środowiskach lokalnych.

Drugi typ LGD o niskim poziomie aktywności: partnerstwo zawiązane z inicjatywy samorządów, gdzie największy nacisk na kluczowe decyzje wywierany jest przez samorządy. LGD pełnią rolę obsługową w zakresie środków osi IV PROW, nie są rzeczywistymi aktorami lokalnymi oraz nie korzystają ze środków zewnętrznych.

Trzeci typ LGD o średnim poziomie aktywności: grupa pomiędzy pierwszym a drugim wyróżnionym typem. To LGD, które rozwijają się. Nadal jednak pełnią funkcję głównie obsługową w zakresie środków PROW, ale podejmują pewne inicjatywy na rzecz pozyskiwania innych środków i podejmowania szerzej zakrojonych inicjatyw z zakresu rozwoju lokalnego. Pomimo faktu, że założone były z reguły przez samorządy, ich wpływ na decyzje LGD maleje.

Innowacyjność

- **Innowacyjność projektów wdrażanych w ramach LSR jest oceniana dość nisko.**
Jedynie pewne **elementy projektów/inwestycji mogły mieć charakter nowatorski.**

Projekty współpracy

- występuje zróżnicowanie LGD w zakresie realizacji projektów współpracy. Dominuje współpraca międzyregionalna.
- **współpraca międzynarodowa ma ograniczony zasięg** z różnych względów – trudności w realizacji projektów na odległość, inne uwarunkowania prawne funkcjonowania LGD, różne wymogi formalne w różnych krajach.
- **większość LGD planuje kontynuowanie współpracy**, ale z reguły tylko z niektórymi partnerami.
- **efekty materialne projektów współpracy mają ograniczony zasięg, ale cele w zakresie nawiązania współpracy, wymiany doświadczeń, nabrania zaufania zostały osiągnięte.**

Wsparcie beneficjentów przez LGD

- **działania animacyjne** rozumiane jako pobudzanie środowisk do działania na rzecz społeczności lokalnej prowadzone są z **reguły przez LGD z pierwszej grupy o wysokiej aktywności**. Zakres wpływu całej sieci LGD w tym zakresie jest zatem ograniczony.
- **działania wspierające** opracowywanie i realizację projektów działania LGD oceniane są **bardzo pozytywnie**.

Uwarunkowania instytucjonalne

- biurokratyzowanie procedur i duże wymogi formalne, brak zaliczkowania wyprzedzającego
- niewielkie środki na funkcjonowanie LGD.
- zbyt mało działań ujednocających interpretację różnych kwestii pomiędzy LGD a instytucjami wdrażającymi czy wyjaśniających niejasności.
- brak wiedzy o LEADERZE i LGD w społecznościach lokalnych.
- brak współpracy z innymi sieciami pomocowym

Ogólna ocena (wartość dodana)

- **rzeczowa** – związana z wieloprojektowymi, spójnymi inicjatywami, które uruchomiły koło zamachowerozwoju lokalnego – efekty zauważalne głównie w aktywnych LGD.
- **partycypacyjna** – skala dodatkowych efektów zależna od jakości i aktywności LGD, rozumiana jako zaangażowanie lokalnej społeczności w sprawy lokalne, jak i nawiązanie relacji na szerszym niż gmina obszarze.

Rekomendacje

- **Szczegółowa diagnoza wszystkich LGD:** analiza sieci współpracy, zasobów (w tym kadrowych), analiza zapotrzebowania rozwojowego, w tym edukacyjnego.
- **Stopniowe wdrożenie systemu dzielenia się wiedzą w ramach sieci.** W ten sposób najlepsze LGD wspomagałyby słabsze – „uczyłyby je” dzielić się swoim doświadczeniem w ramach różnych form edukacyjnych: szkoleń, warsztatów, a nawet coachingu czy mentoringu.
- **Opracowanie kryteriów jakościowych w działaniach LGD** obejmujących sposób świadczenia usług na rzecz beneficjentów, wymagania kwalifikacyjne, sposób weryfikacji opracowanych wymagań, sposób uaktualniania i wdrażania rekomendacji rozwojowych.
- **Potrzeba wyodrębnienia roli i funkcji animatora w LGD.**
- **Potrzeba identyfikacji najlepszych LGD, najlepszych praktyk w różnych obszarach** np. poprzez konkurs na najlepszą LGD.
- **Wsparcie opracowywania i wdrażania LSR:** opracowanie szczegółowych wytycznych dotyczących tego, co należy wykonać, aby LSR była wysokiej jakości, tj.: jak prowadzić diagnozę potrzeb lokalnych, jak prowadzić konsultacje w ramach partycypacyjnego procesu tworzenia LSR, jak monitorować realizację LSR, jak prowadzić ewaluację LSR.

Rekomendacje

- **Premiowanie projektów będących kontynuacją**, dalszym ciągiem tego co już było zrealizowane w poprzednich konkursach lub poprzednim PROW (np. w formie inwestycji strategicznych w LSR).
- **Zapewnienie dostępu do precyzyjnej wiedzy** w zakresie wdrażania aplikowania i realizacji projektów, nie **tylko dla UM, ale i dla LGD**.
- **Rozpoznanie zakresu przenikania się działań LGD i innych sieci pomocowych**. Kolejnym krokiem byłoby ustalenie pól i zakresu ewentualnej współpracy, która powinna być wspierana na poziomie lokalnym.
- **Kampania promująca działalność LGD**, ale przede wszystkim możliwości jakie stwarza w obecnej perspektywie, o regionalnym charakterze - tak aby w regionie promowane były już działania konkretnych LGD.

Bardzo dziękujemy za uwagę